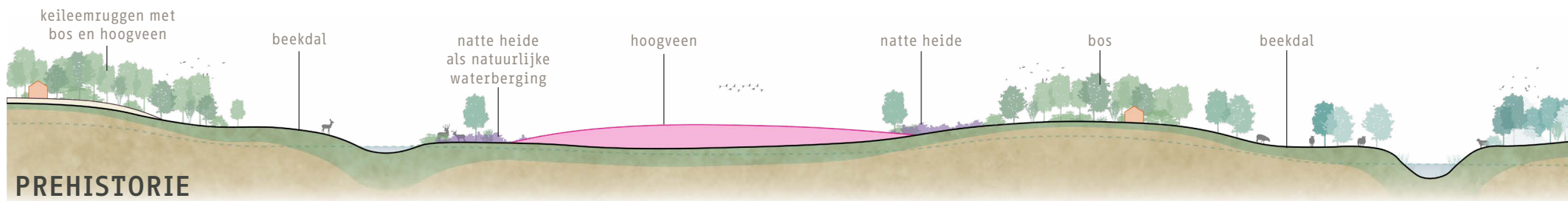

VAN WINGEWEST NAAR WELZIJNSLANDSCHAP

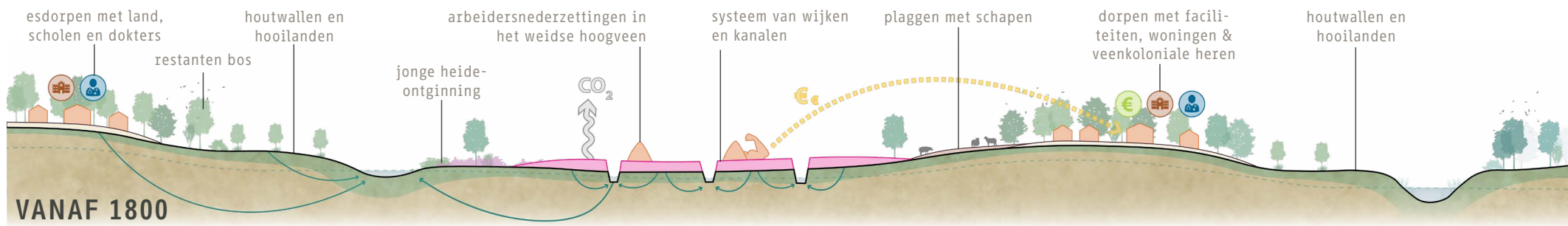
Kwaliteit van leven voor mensen en het landschap van de
Overijsselse/Drentse Veenkoloniën

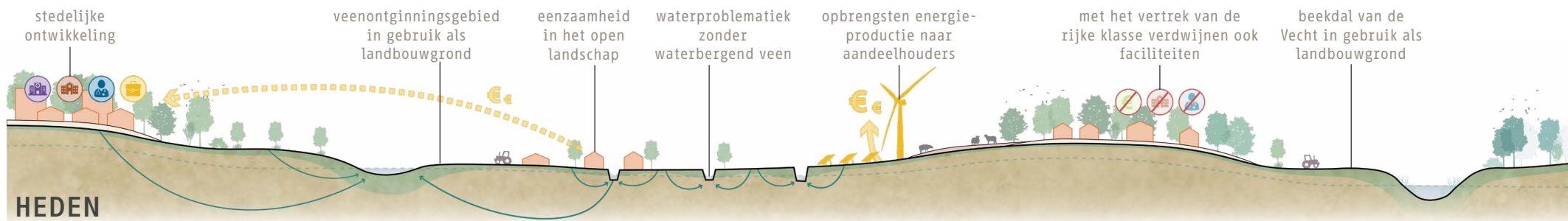
UITGEPUT ENERGIELANDSCHAP

PREHISTORIE

VANAF 1800

HEDEN

PREHISTORIE

Op de keileemruggen uit de ijstijd ontstaat een gevarieerd landschap met hoogveenkoepels, beekdalen, natte heide en uitgestrekte wildernis. Het centrale deel was lang ontoegankelijk en een barrière van militaire betekenis.

VANAF 1800

Zodra investeerders van buiten de waarde van het veen ontdekken wordt het landschap een winwest. Het hoogveen wordt ontwaterd en afgegraven. Er ontstaat een interessant palet aan ontginningstypen, maar de ecologische prijs is hoog. De mensen die dit werk verrichten, leiden een marginaal en arm bestaan. In de isolatie van de veenkoloniën ontstaat een hechte gemeenschap met een eigen cultuur, maar ook met een diepgeworteld anti-overheidssentiment.

HEDEN

Het huidige landschap bestaat relatief kort en is in gebruik als landbouwgrond. Vanwege de lage landschappelijke waarde landen hier ruimtevragers die uit de hoger gewaardeerde landschappen worden geweerd. De traditie van energielandschap zet zich voort, maar nu gaat het om zonnepanelen en windmolens. Zo blijven de Overijssels/ Drentse veenkoloniën in dienst van mensen van buiten. Het wordt tijd dat dit gebied zijn eigen kracht gaat ontwikkelen.

DE SYSTEEMFOUT VAN HET WINGEWEST

EEN LANDSCHAP GEMAAKT VOOR DE KORTE TERMIJN

Het landschap is gericht op kortetermijnwinst en raakt uitgeput. Enerzijds is er de ecologische uitputting: door veenoxidatie vindt een enorme CO2 uitstoot plaats. De kunstmest die nodig is om de arme grond nog productief te houden, verergert de milieudruk.

Anderzijds is er de sociale uitputting. Onderzoek bevestigt wat de bewoners al lang voelen: op het gebied van gezondheid, opleidingsniveau en inkomen scoort de regio laag in vergelijking met de rest van Nederland. Er is sprake van 'generationele armoede'. Voor jongeren zijn de economische kansen beperkt: zij trekken weg. Voorzieningen verschromelen, de bereikbaarheid verslechtert en er is gebrek aan recreatiemogelijkheden die uitnodigen tot een gezonde leefstijl. De regio wordt nu vaak bestempeld als 'afgehaakt Nederland'.

'DIT IS HET MEEST LIEFDELOZE LANDSCHAP VAN NEDERLAND'
LANDSCHAPSHISTORICUS
(LID VAN HET TEAM)

'HET ONTBREEKT IN DIT LANDSCHAP AAN VERBINDINGEN VOOR MENSEN'
GGD

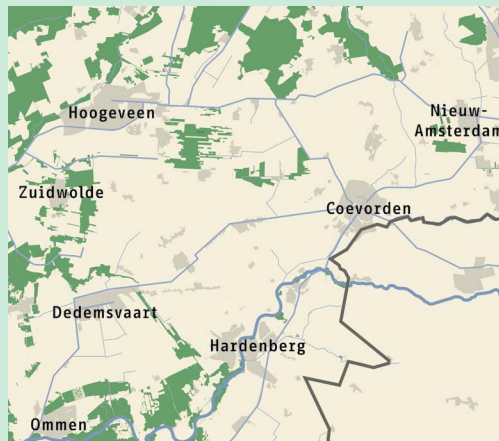
'ZONDER KUNSTMEST IS DE HUIDIGE LANDBOUW OP DEZE ZANDGROND NIET HOUDBAAR'
VOEDSELBOSEXPERT (LID VAN HET TEAM)

HET JONGE LANDSCHAP IS RATIONEEL VERDEELD
EN MIST KENMERKENDE LOKALE IDENTITEIT

Foto: Stichting EO Wijers, 2025

HET NATUURNETWERK IS SCHAARS EN
VERBINDINGEN MISSEN

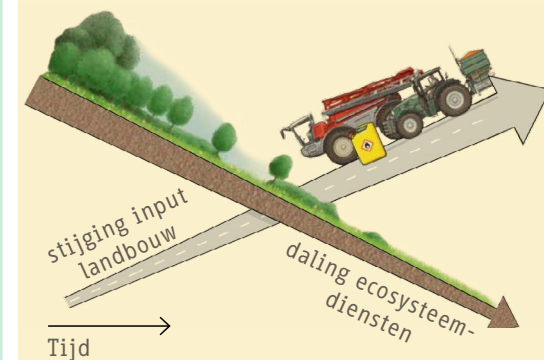
Kaart: Natuurnetwerk Nederland, 2025

HET RECREATIEF NETWERK IS GEKOPPELD
AAN HET WEGENNET

Fietsroute Hoozeveen - Dedemsvaart

LANDBOUW OP DE ARME BODEM KAN NIET
ZONDER HOGE INPUT VAN MIDDELEN, DIT IS
OP DE LANGE TERMIJN ONHOUDBAAR

DE SYSTEEMFOUT VAN HET WINGEWEST

DE NOODZAAK VAN EEN NIEUWE WAARDERING

Dit landschap schreeuwt om een nieuwe laag en waardering. Breken met de traditie van het wingewest is noodzakelijk. Alternatieven moeten jongeren ontplooiingskansen bieden en het landschap aantrekkelijker maken, zonder de bodem verder uit te putten.

De oplossing ligt volgens ons in introductie van voedselbosbouw op grote schaal. Samen met deskundigen zijn wij ervan overtuigd dat voedselbossen het 'welzijnslandschap' van de toekomst kunnen vormen. Dit concept creëert een landschap dat op een nieuwe manier energie levert: vitale energie in de vorm van gezonde voeding, koolstofopslag, biodiversiteit en sociale verbinding. Het anticipeert op de sterke gemeenschapszin die de regio altijd heeft gekenmerkt en geeft daar een moderne, positieve invulling aan.

'IK GA ALTIJD MET DE AUTO, WANT MET DE FIETS VOEL IK ME NIET VEILIG EN BEN IK DUBBEL ZO LANG ONDERWEG'
BEWONER

'DE MAKERS VAN DIT LANDSCHAP HEBBEN ONDER ERBARMELIJKE OMSTANDIGHEDEN HUN WERK GEDAAN'
LANDSCHAPSHISTORICUS (LID VAN HET TEAM)

'ALS IK GA HARDLOPEN ZIJN ER EIGENLIJK MAAR 2 ROUTES MOGELIJK' BEWONER

'IN DIT GEBIED IS SPRAKE VAN GENERATIONELE ARMOEDE. DE PROBLEMATIEK VAN HET VERLEDEN IS BEPALEND VOOR HET HEDEN'
UNIVERSITAIR DOCENT FACULTEIT RUIMTELIJKE WETENSCHAPPEN (LID VAN HET TEAM)

DE GEZONDHEID STAAT ONDER DRUK

Aantal overbelaste mantelzorgers in Drenthe met bijna 12% toegenomen
Regioneel Nieuws Hooftveen, 2025

Bevolking in de Veenkoloniën leeft gemiddeld 7 jaar korter en 15 jaar minder gezond dan in de rest van Nederland
Kans voor de Veenkoloniën, z.d.

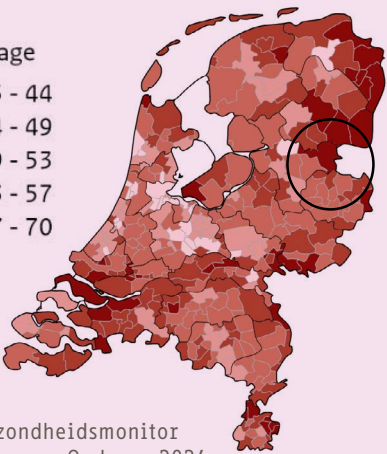
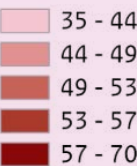
VEEL MENSEN VOELEN ZICH EENZAAM

Bijna de helft van de jongvolwassenen in Hardenberg voelt zich sociaal eenzaam
De Stentor, 2025

Opvallend veel ouderen in Hooftveen wonen alleen en zonder kinderen in de buurt
AD, 2025

RELATIEF VEEL MENSEN MET OVERGEWICHT

Percentage

Kaart: Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2024, GGD'en, CBS en RIVM

STILSTAND EN ACHTERUITGANG, JONGEREN TREKKEN WEG

Foto: Verouderde woningen in Coevorden (ZO134 / René Posthuma)

TOEKOMSTBESTENDIGE DRAGER VAN POSITIEVE GEZONDHEID

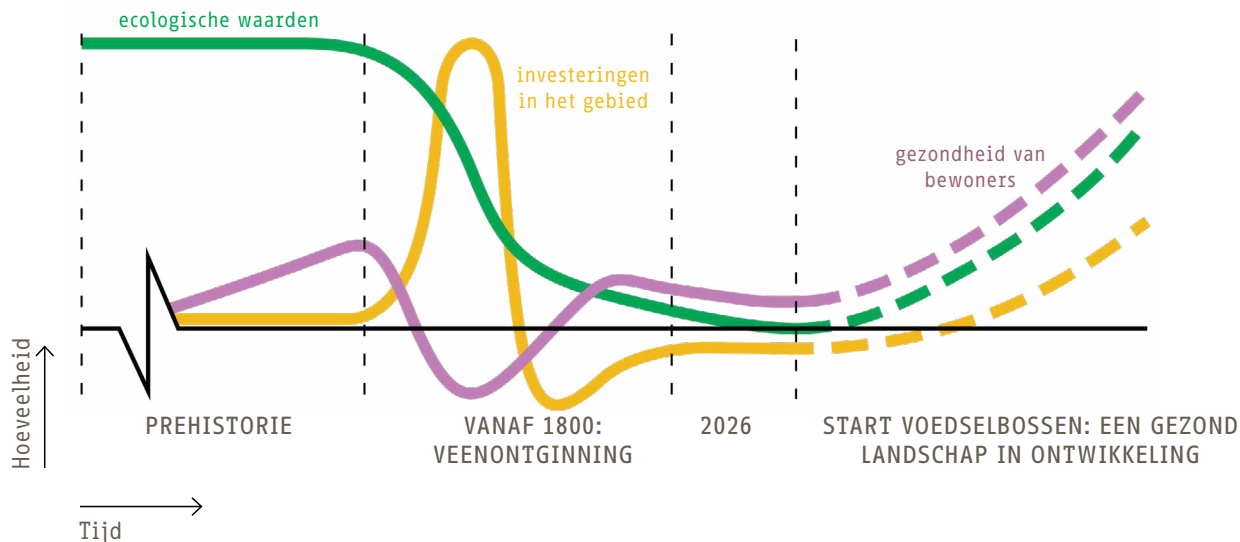
VOEDSELBOS VORMT DE SCHAKEL NAAR HET WELZIJNSLANDSCHAP

Bij voedselbossen maken we gebruik van de principes van een natuurlijk bos. De eerste resultaten zijn veelbelovend. De bodem- en waterkwaliteit verbeteren spectaculair, biodiversiteit neemt toe en grote hoeveelheden koolstof worden vastgelegd. Bovendien zijn de opbrengsten per hectare hoog, terwijl de benodigde arbeid relatief laag is zodra het systeem volwassen is.

Het is tijd voor een 'schaalsprong'. We moeten af van de kleine, geïsoleerde initiatieven van enkele hectares en toewerken naar een samenhangend landschapssysteem. De Drents/Overijsselse Veenkoloniën zijn hiervoor de ideale plek: een 'match made in heaven'.

Een netwerk van voedselbossen doorbreekt de negatieve spiraal door:

- Een gezonde leefomgeving te bieden met toegang tot vers, onbespoten voedsel die uitnodigt tot bewegen en recreëren.
- Nieuwe banen te creëren in de teelt, verwerking en recreatieve sector, waardoor jongeren in de regio blijven.
- Als een 'spons' te werken voor zowel water als koolstof, wat ruimte creëert voor ontwikkelingen zoals woningbouw.
- Mensen weer trots te maken op hun land en hen te betrekken.

ECONOMIE

Voedselbossen:

- geschikt voor de arme grond en bieden een duurzaam perspectief voor de landbouw
- bieden schuifruimte voor regionale transitie en opgaven
- maken gezond voedsel toegankelijk

GEZONDHEID

Voedselbossen:

- kunnen mensen stimuleren actief bij te dragen aan hun gezonde leefomgeving
- Vormen een aantrekkelijk recreatief netwerk dat uitnodigt tot bewegen
- produceren gezonde voeding
- stimuleren nieuwe vormen van noaberschap en sociaal contact

LANDSCHAP

Voedselbossen:

- kunnen worden verweven met de basis van het landschap en versterken de identiteit
- dragen bij aan een robuust bodem- en watersysteem
- dragen bij aan een netwerk van natuurverbindingen

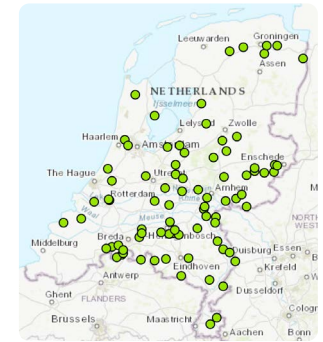
ONTBREKENDE SCHAKEL

TOEKOMSTBESTENDIGE DRAGER VAN POSITIEVE GEZONDHEID

HET FENOMEEN VOEDSELBOS IS KLAAR VOOR DE REGIONALE SCHAALSPRONG

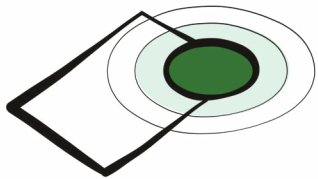
Onderzoeken tonen dat een voedselbos economisch rendabel is en meerwaarde biedt. Het voedselbos is klaar voor een schaalprong. Lokale bestemmingsplannen en provinciaal beleid maken realisatie ingewikkeld. Toch liggen er veel kansen, o.a. voor realisatie van de Bossenstrategie. Dit geldt ook voor het streven naar een (10%) groenblauwe dooradering, de verduurzaming van de landbouw en de Kaderrichtlijn Water.

Verspreide initiatieven in Nederland tonen dat het economisch rendabel is.

WE STELLEN EEN GELAAGDE AANPAK VOOR OP TWEE SCHAALNIVEAUS, ELK GERICHT OP EEN SPECIFIEKE DOELGROEP EN MET EEN PASSEND ECONOMISCH MODEL:

NOABERVOEDSELBOS

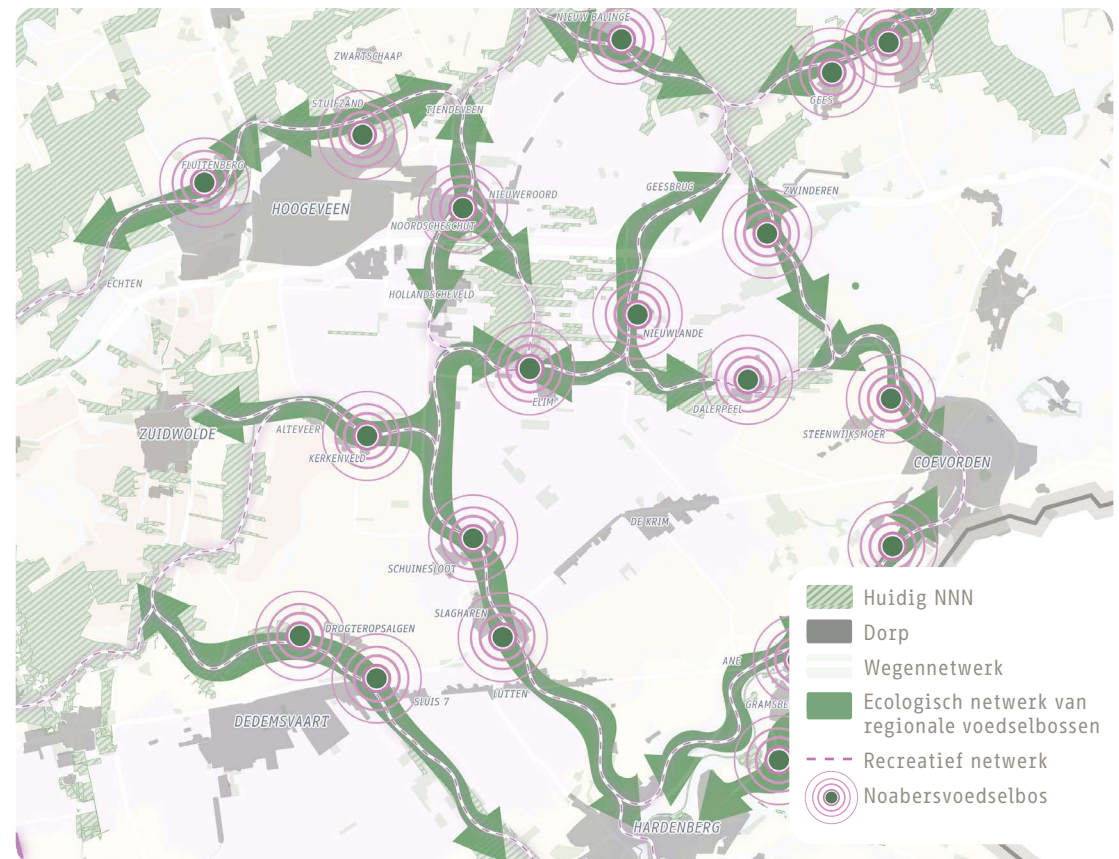

- hoofdzakelijk sociaal
- Sociale cohesie, ontmoeting
- workshops
- niche afzet: kleine dorpswinkel, lokale restaurants

REGIONAAL VOEDSELBOS

- hoofdzakelijk commercieel
- versterking ecologisch & recreatief netwerk
- afzet: restaurants
- bulkafzet: supermarkten

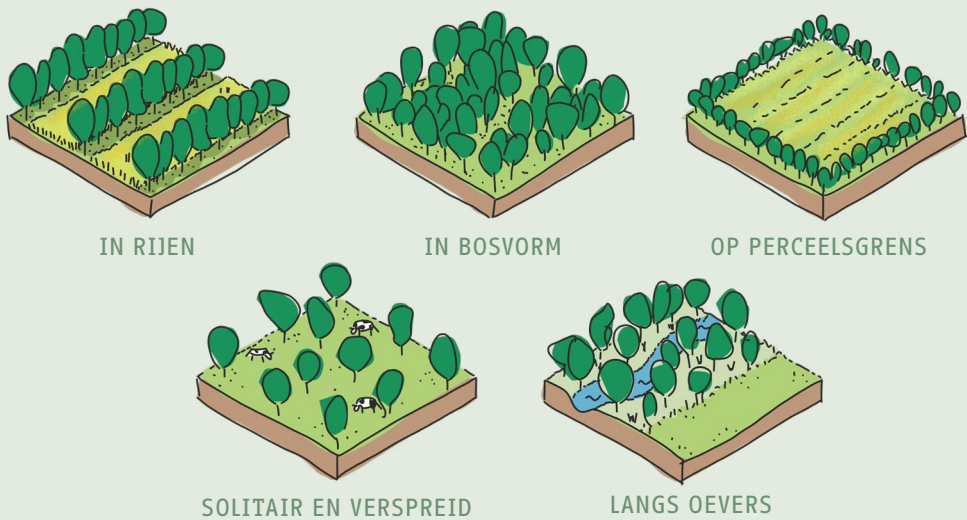
VOEDSELBOSSEN ZIJN ER IN ALLERLEI SOORTEN EN MATEN

IMPLEMENTATIE VRAAGT OM EEN ZORGVULDIGE, REGIONALE AANPAK

Voedselbossen zijn er in vele soorten en maten. Dit biedt kans om per context te bepalen welk type voedselbos binnen de twee schaalniveaus passend is. Door dit op een regionaal schaalniveau uit te werken ontstaat ruimtelijke samenhang en wordt bijgedragen aan het bevorderen van de gezondheid van de gehele regio.

'WE ZIEN STEEDS MEER BOEREN DIE TOEKOMSTGERICHT WILLEN ONDERNEMEN. VOEDSELBOSSEN ZIJN DAAR EEN GOED VOORBEELD VAN'
ALEX DATEMA, DIRECTEUR FOOD & AGRI NEDERLAND BIJ RABOBANK (NIEUWE OOGST, 24 JUNI 2025)

VIJF LANDSCHAPPELIJKE TYPEN AGROFORESTRY

GLOBALE KOSTENSOM AANLEG VOEDSELBOS*

KOSTEN AANLEG/PLANNING GROOTSCHALIG VOEDSELBOS:	PER HECTARE 25.000 EURO	1500 HA 37,5 MILJOEN
KOSTEN AANLEG/PLANNING KLEINSCHALIG NOABERVOEDSELBOS:	PER HECTARE 45.000 EURO	500 HA 22,5 MILJOEN
		60 MILJOEN
OPBRENGST P. HA, PER JAAR, 10 JAAR NA AANPLANT:	5.000 EURO**	10 MILJOEN**

* Gebaseerd op de rekentool Agrarische Voedselbossen (WUR, HAS, Stichting Voedselbossen). Jaarlijkse opbrengst is hoger dan de gemiddelde reguliere teelt.

** Exclusief ecosysteemdiensten, bijdrage aan recreatief en ecologisch netwerk, CO2 opname, KRW, 10% groenblauwe dooradering, verminderen stikstofuitstoot.

A diagram showing a green circle at the center, surrounded by two concentric light green ellipses. A black-outlined rectangle is tilted and positioned such that it encloses the central green circle and the innermost ellipse.

The diagram illustrates the integration of ecological, social, and economic functions in a village setting. It features three main components:

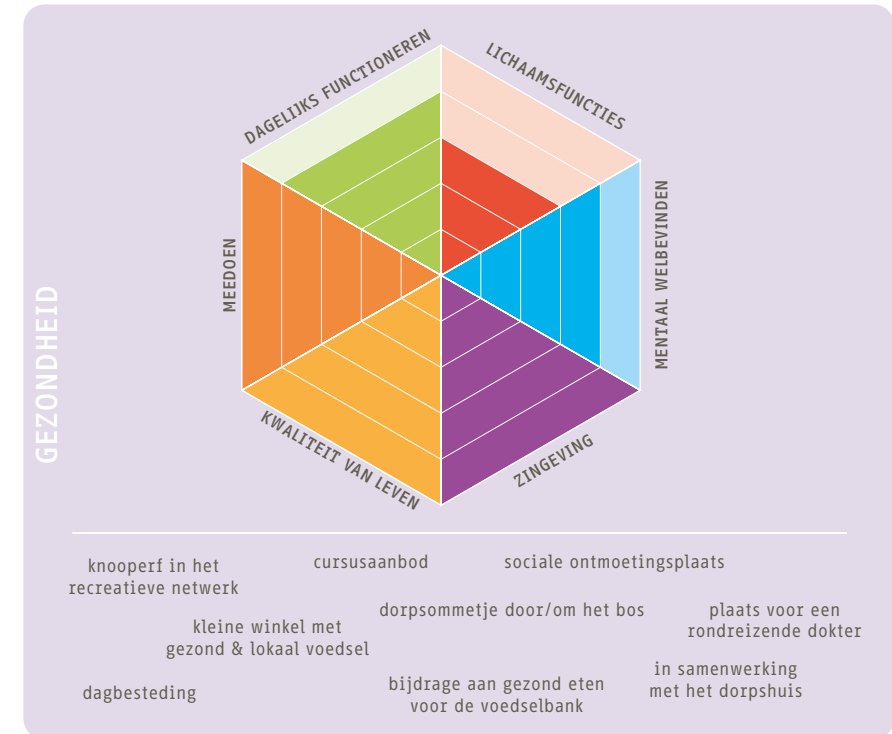
- Ecologie (Ecology):** Represented by a large green tree on the left, with butterflies and a path leading to it. The word "Ecologie" is written in green at the bottom left.
- Sociale functies (Social functions):** Represented by a purple building labeled "ONTMOETINGSRUIMTE" (Meeting space) in the center. Below it, a purple oval contains silhouettes of people and the text "Sociale functies".
- Economische functies (Economic functions):** Represented by a purple building labeled "DORPSHUIS" (Village house) on the right, with other houses in the background.

Arrows and labels indicate the relationships between these functions:

- An orange arrow labeled "Lokale afzetmarkt" (Local market) points from the "ONTMOETINGSRUIMTE" to the "DORPSHUIS".
- A purple arrow labeled "Samenwerking" (Cooperation) points from the "DORPSHUIS" to the "ONTMOETINGSRUIMTE".
- A dashed purple line labeled "Doorsneeën" (Cross-sections) encircles the "DORPSHUIS" and the "ONTMOETINGSRUIMTE", with a label "Doorsneeën" written vertically along the line.
- A dashed purple line labeled "Noedselwijze" (Need-based) encircles the "ONTMOETINGSRUIMTE" and the "DORPSHUIS", with a label "Noedselwijze" written vertically along the line.

**‘MENSEN HEBBEN VAAK KLEINE, STERKE
NETWERKEN, WAT EEN BARRIÈRE VORMT
OM NIEUWE KANSSEN TE GRIJPEN.
SAMENWERKING IS CRUCIAAL.’
SPECIALIST INTERGENERATIONELE ARMOEDE
(ONDERDEEL VAN ONS TEAM)**

POSITIEVE EFFECTEN OP DE GEZONDHEID:

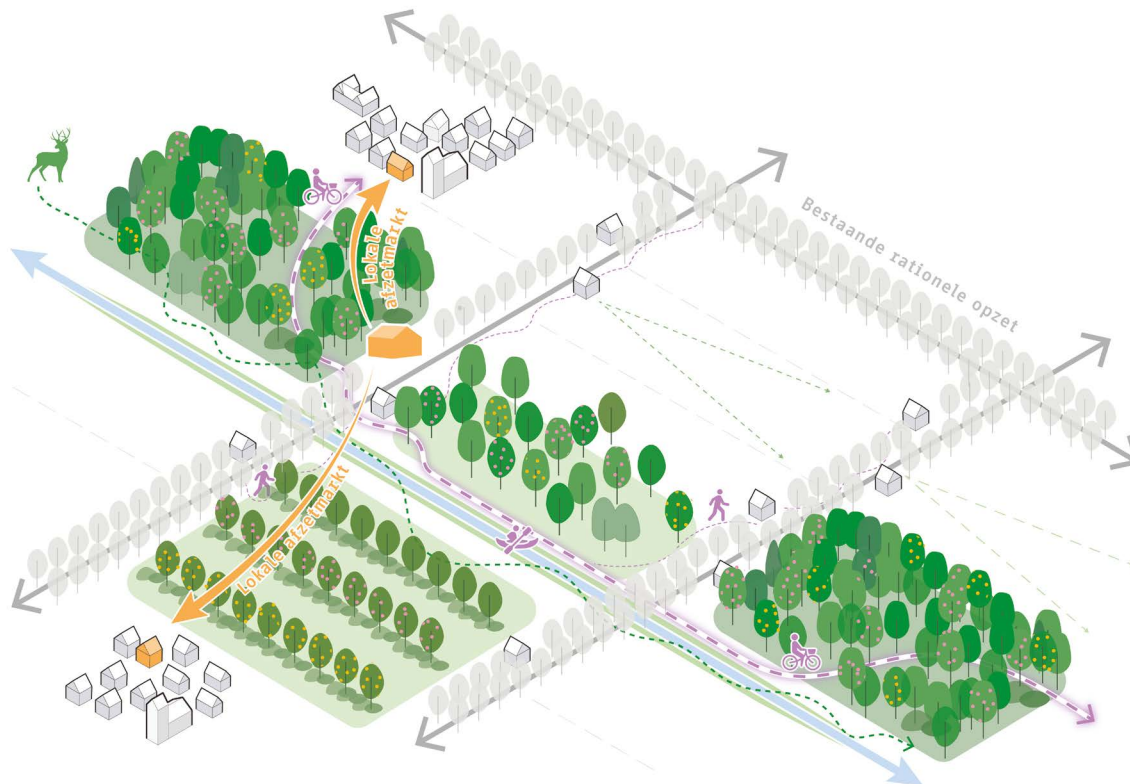
The diagram compares two sets of characteristics, 'Economie' (Economy) and 'Landschap' (Landscape), using a horizontal bar chart. The 'Economie' section is on a yellow background and lists six items, each with an orange bar. The 'Landschap' section is on a green background and lists six items, each with a dark green bar. The bars represent a scale from left to right, with the rightmost bar for each item indicating the target or maximum value. The 'Landschap' section also includes three items with text-based values: 'bijdrage aan ecologische waarde' (+++), 'koolstofvastlegging' (++), and 'ecosysteemdiensten maximaliseren' (implied by the bar length).

Category	Characteristic	Value / Target
Economie	handmatig beheer	~40%
	alles zelf doen	~20%
	verwerkt leveren	~80%
	nichemarkt (boerderijwinkel)	~10%
	weinig input nodig	~60%
	vrijwilligerswerk	~40%
Landschap	kleinschalig (<15 ha)	~40%
	ecosysteemdiensten maximaliseren	~20%
	hoge diversiteit vegetatie	~20%
	bijdrage aan ecologische waarde	+++
	koolstofvastlegging	++
	grootschalig (>20 ha)	~80%

B: GROOTSCHALIG VOEDSELBOS OP REGIONALE SCHAAL

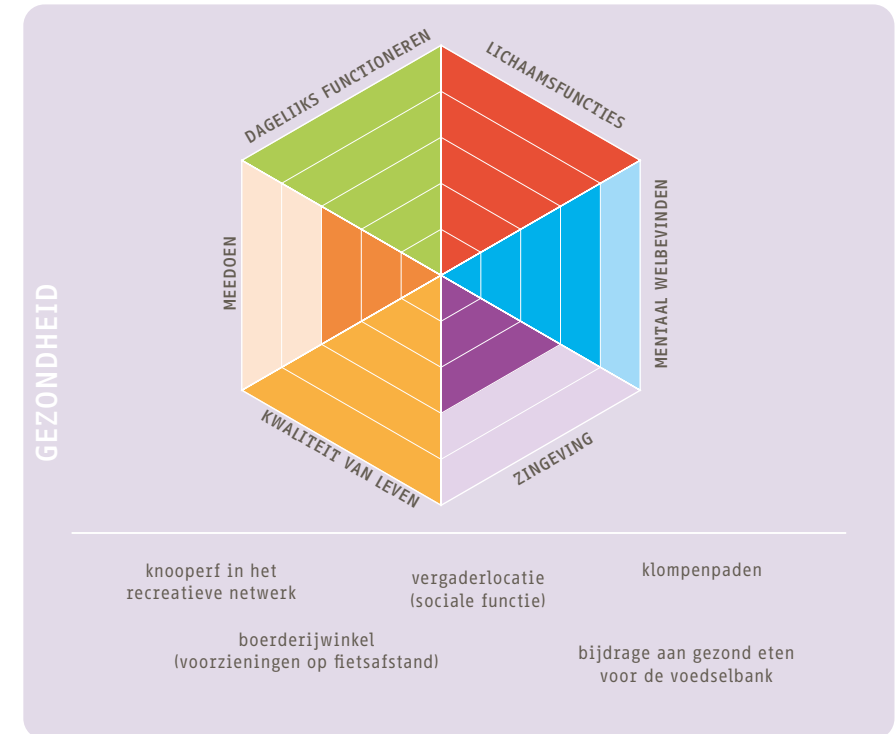

Op de regionale schaal fungeert het voedselbos als ecologisch en economisch systeem en sluit aan op de historische ontginningsstructuren. Het voedselbos heeft een realistisch verdienmodel met afzet via winkelketens en restaurants. Het biedt een recreatieve structuur met wandel- en fietsroutes waarmee dorpen verbonden worden. Zo verandert de regio van een 'no-go area' in een gewilde bestemming voor rustzoekers en natuurliefhebbers.

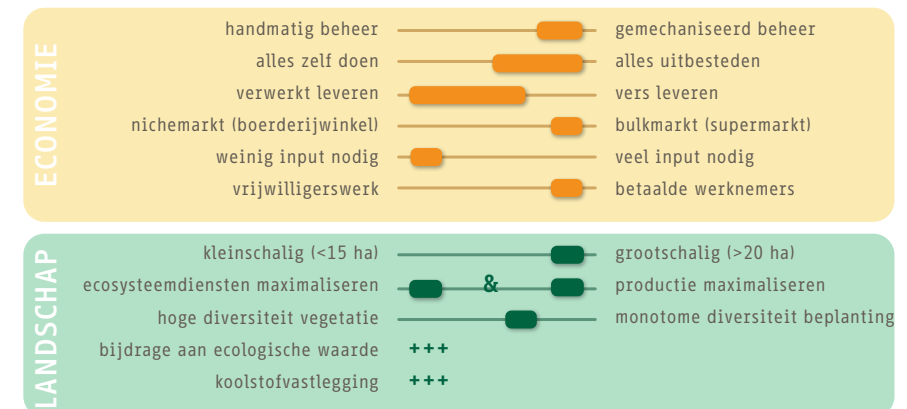

DOEL: VERHOGEN BRUTO REGIONAAL GELUK

POSITIEVE EFFECTEN OP DE GEZONDHEID:

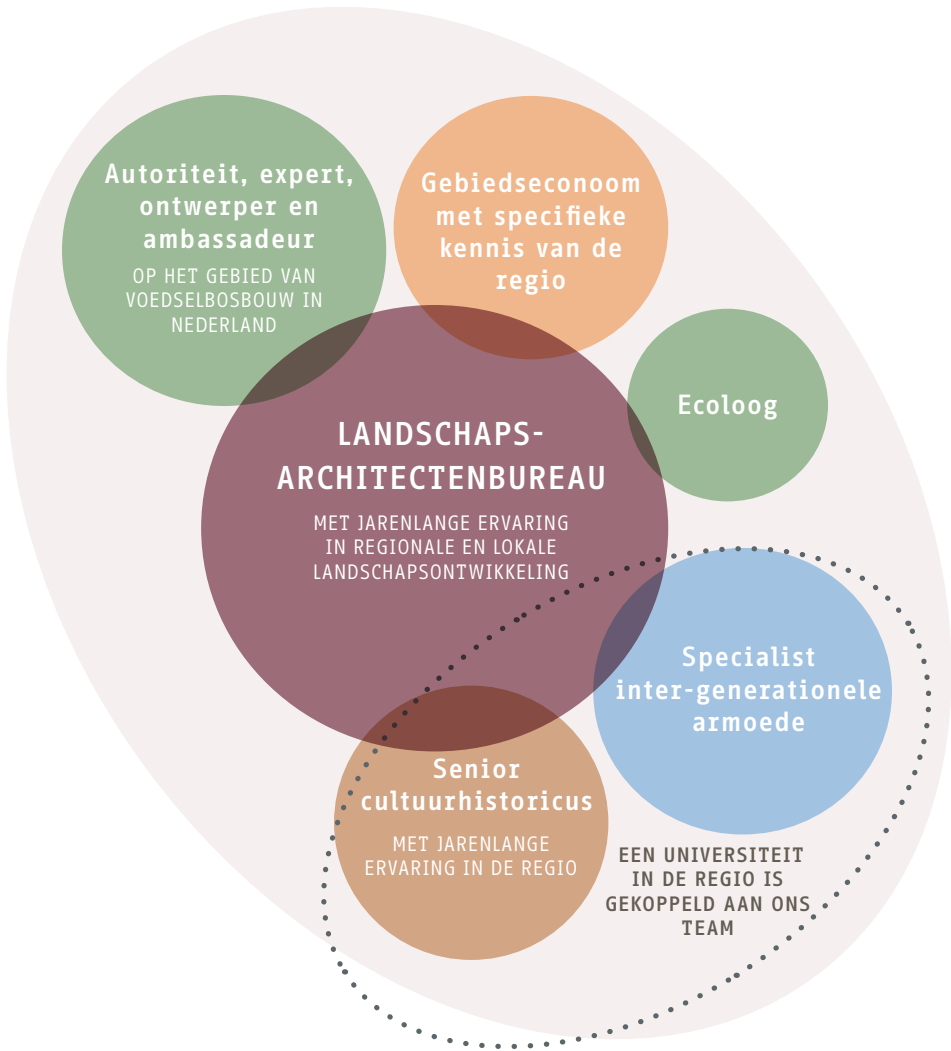

BEDRIJFSVOERING EN TYPOLOGIE:

PLAN VAN AANPAK TWEEDE RONDE

TEAM

PROCES

